

ทีละจีน : ชีแห่งเมืองสกาย ประเทศสหภาพเมียนมาร์

□ รศ.สมบูรณ์ บุญฤทธิ์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

□ บุญนา จิมาง

รองผอ. สำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

□ ไฉไลฤดี ยูวะศิริ

รก.ผอ. สำนักงานวิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความเป็นมา

บทความเรื่องนี้ เขียนขึ้นจากการที่คณะผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมประชุมทางวิชาการระดับนานาชาติ เรื่อง พระพุทธศาสนาเถรวาท : ประเพณี เอกลักษณะ และการพัฒนา ระหว่างวันที่ ๓ – ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาสิตะกู เมืองสกาย ประเทศสหภาพเมียนมาร์ การเดินทางไปร่วมประชุมครั้งนี้คณะผู้เขียนได้มีโอกาสสัมผัสกลิ่นไอของความศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาของผู้คนในประเทศสหภาพเมียนมาร์ โดยเฉพาะ ค่านิยมของการบวชกุลบุตร กุลธิดา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนนาน

ภาพของผู้หญิงชาวเมียนมาร์ ในชุดแปลกตาสำหรับชาวต่างประเทศ นุ่งห่มด้วยเสื้อผ้า ๓ สี คือผ้าสีคล้ำ สีเขียว และห่มด้วยสีชมพู อีกชั้นหนึ่ง ปลงผม แต่ไม่โกนคิ้ว ทุ่นถาดบนศีรษะถือภาชนะรูปร่างคล้ายกระโถน ส่งเสียงบอกบุญให้พร เพื่อขอรับบริจาคอาหารแห้งตามถนนหนทาง ตลาด และบ้านของประชาชนทั่วไป ทำให้สะดุดตาเป็นอย่างมาก ทราบว่าผู้ที่แต่งชุดดังกล่าว คือ ชี หรือ แม่ชี นักบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งทางเมียนมาร์เรียกว่า ตีละฉิ่น (thi – la – shin) หรือ แม่ ตีละฉิ่น (ma – thi – la – shin)

สิ่งที่ทำให้น่าฉงนมากกว่านั้น คณะผู้เขียนได้พบเห็น ชี หรือตีละฉิ่น ตัวน้อย ๆ หลายรูปในหลายที่หลายแห่ง บางรูปอายุอยู่ในวัยประมาณ ๓ – ๔ ขวบ ยิ่งทำให้คณะผู้เขียนให้ความสนใจที่จะศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง ตีละฉิ่น มากขึ้น จึงเป็นที่มาของการเขียนบทความชิ้นนี้

ชี หรือ ตีละฉิ่น หลากหลายวัย ที่เมืองสกาย ประเทศสหภาพเมียนมาร์

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ

คณะผู้เขียนได้ค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในประเทศสหภาพเมียนมาร์ โดยการสืบเสาะหาข้อมูลจากสำนักชี (จ้าว) ต่าง ๆ สอบถามสัมภาษณ์จากพระภิกษุ และชีในเมืองสกายหลายรูป สืบค้นข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ตลอดจนสอบถามข้อมูลที่ได้กับพระภิกษุชาวเมียนมาร์ที่ศึกษาอยู่ในประเทศไทย โดยหวังว่าข้อมูลที่ได้มาจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเข้าใจเงื่อนไขทางสังคมเมียนมาร์และวิถีชีวิตของชี อันจะนำไปสู่ความสนใจในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับสังคมไทยในอนาคตต่อไป

การเดินทางเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ตึละฉั๋น ในเมืองสกาย ใช้รถม้าเป็นพาหนะ และมีไกด์สาวชาวไทยใหญ่เป็นล่าม

□ ภาพโดย รศ.สมบุญรณ์ บุญฤทธิ์
บุญหนา จิมานัง

ผลจากการศึกษา คณะผู้เขียนขอเสนอเป็นบทความ เรื่อง ตึละฉั๋น : ชีแห่งเมืองสกาย ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ดังต่อไปนี้

ชี ; แม่ชี หรือตึละฉั๋น

ในบทความ “แม่ชีในสังคมพม่า” ของศูนย์พม่าศึกษา ได้กล่าวถึง คำเรียก และความหมาย ของชี หรือตึละฉั๋น ไว้ สรุปได้ว่า ในประเทศสหภาพเมียนมาร์ มีคำเรียก ชี หรือ แม่ชี ว่า ตึละฉั๋น หมายถึง “ผู้ทรงศีล” คำนี้เป็นคำประสม ประกอบด้วยศัพท์บาลีว่า สีละ คือ ศีล กับศัพท์เมียนมาร์คำว่า ฉั๋น หมายถึง “ผู้ครอง,ผู้ทรง” นอกจากนั้น ชี ยังมีคำเรียกอื่นได้อีก อาทิ แม่ตึละ แปลตามศัพท์ได้ว่า “แม่ศีล”; พวาตึละ แปลว่า “แม่เต่าศีล”; แม่ตูด่อ หรือ ตูด่อมะ แปลว่า “หญิงผู้ทรงศีล” สำหรับคำว่าแม่ตูด่อนั้น มักใช้คู่กับคำว่า โพตูด่อ หมายถึงชายถือศีลหนุ่มชาวแบบเดียวกับปะชาว ส่วนคำตูด่อมะนั้น นิยมใช้ในหมู่ชาวเมียนมาร์ที่รัฐอาระกัน(ยะไข่)^๔

^๔ พงศกร เบ็ญจันท์. แม่ชีในสังคมพม่า. สืบค้นใน <http://gotoknow.org/blog/mscb/๑๕๕๐๒๑๑๗/๐๓/๒๕๕๒>

วัดชีในสหภาพเมียนมาร์ จะอยู่ภายใต้การดูแลของเถรสมาคมหรือคณะสังฆมahanายกะ วัดชีมีรูปแบบเป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะหนึ่งเป็นวัดเอกเทศ มีการปกครองโดยชีด้วยกันเอง อีกลักษณะหนึ่ง เป็นวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลของวัดสงฆ์ แต่ที่พบเห็นส่วนมากจะเป็นวัดชีในแบบแรก การปกครองของชีนั้น จะมีคณะกรรมการที่เป็นแม่ชีโดยเฉพาะ ทั้งในระดับประเทศ รัฐ ภาค และอำเภอ สำนักชีในเมียนมาร์ ถือเป็นวัดเช่นเดียวกับวัดของสงฆ์ มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครอง เรียกว่า อาจารย์ใหญ่ หรือ ชยาจี ต่างจากเจ้าอาวาสของฝ่ายสงฆ์ ซึ่งจะเรียกว่าพระอาจารย์ หรือ ชยาตอ ศูนย์กลางวัดชีในประเทศเมียนมาร์ที่ใหญ่ที่สุดอยู่ ณ เนินเขาสะกาย (Sagaing Hills) ริมฝั่งแม่น้ำอิรวดี ตรงข้ามเมืองอมรปุระใกล้เมืองมณฑะเลย์ บนดอยแห่งนี้มีวัดชีเป็นจำนวนหลายร้อยวัด มีจำนวนชีหลายพันรูป เนินเขาสะกายจึงเปรียบดุษุ่มบ้านแม่ชีของเมียนมาร์

วัดชีมีคำเรียกเช่นเดียวกับวัดของฝ่ายสงฆ์ คือใช้คำว่า จ้าว เหมือนกัน ซึ่งกินความได้ทั้งวัดและโรงเรียน และมักเรียกวัดชีเต็มๆว่า ตีละฉิ่นจ้าว แปลว่า “วัดชี” และยังมีคำเรียกแบบสำนักชีว่า จ้าวได้ แปลตามศัพท์ว่า “ตักวัด” หรือ “ตักโรงเรียน” หรืออาจเรียกว่า ซาตังได้ แปลว่า “ตักเรียนหนังสือ” ซึ่งก็คือโรงเรียนนั่นเอง นอกจากนี้อาจเรียกสำนักชีได้อีกว่า ตีละฉิ่นชยะ เฉพาะคำว่า ชยะ นั้น จะหมายถึง “ศาลาที่พักพิง” แต่ถ้าเป็นพื้นที่เขาสะกาย นิยมเรียกวัดชีว่า ฉ่อง คำนี้มีความหมายได้ ๒ นัย นัยหนึ่งแปลว่า “วิเวกสถาน” อีกนัยหนึ่งแปลว่า “ชอกเขา” ก็ได้ ศัพท์นี้สันนิษฐานว่ามีที่มาจากตามนัยว่าชอกเขา ก่อนกินความรวมถึงที่วิเวก เพราะวัดชีบนเขาสะกายนั้น จะตั้งเรือนอยู่ในหุบเขาเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเป็นที่สงบเย็นอยู่กลางแมกไม้ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม กล่าวกันว่าวัดชีซึ่งมีเนินบนเขาสะกายนั้น ยามเมื่อต้องการพื้นที่เพิ่มเพื่อขยายวัด จำต้องปรับชอกเขาให้เป็นลานกว้าง ก่อนที่จะปลูกสร้างตัวอาคาร ด้วยเหตุนี้ สหภาพเมียนมาร์ จึงมีวิหารสำหรับการสร้างวัดชีที่เขาสะกายไว้ว่า ตัดดอย ขยายวัด จึงถือเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของวัดชีแห่งเขาสะกายนั้น เห็นได้ว่าศัพท์ที่ใช้สำหรับเรียกวัดชีในภาษาเมียนมาร์นั้นมีแตกต่างถึง ๓ นัย คือเป็นได้ทั้งสำนักเรียน ที่พักพิง และวิเวกสถาน ช่วยบ่งให้รู้บทบาทหน้าที่ของวัดชีได้อย่างชัดเจน

ประเพณีและค่านิยมการบวชชีของชาวเมียนมาร์

ในบทความเรื่อง “แม่ชีในสังคมพม่า” ที่อ้างถึงนั้น ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการบวชในสังคมพุทธของประเทศเมียนมาร์ไว้อย่างน่าสนใจว่า ผู้หญิงเมียนมาร์น่าจะมีโอกาสถือบวชได้

เช่นเดียวกับชายมาแต่ยุคแรกๆ โดยศาสตราจารย์ลูซ (G.H.Luce) เอ่ยถึงสังคมชาวพยูในเมียนมาร์ตามที่กล่าวในบันทึกของจีนยุคราชวงศ์ถังโบราณ เมื่อศตวรรษที่ ๙ ความว่า “เมื่อย่างถึงวัย ๗ ขวบ เด็กทั้งชายหญิงจะปลงผมและพำนักรู้ในวัด เพื่อใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ร่มกาสาพัสดุ ต่อเมื่ออายุถึงวัย ๒๐ ปี หากไม่อาจมีสุขอยู่ในแนวทางนั้นได้ ก็จะสึกจากสมณเพศ ปลอยผมยาวคืนสู่ภาวะสามัญชนดั้งเดิม” จากข้อเขียนของศาสตราจารย์ลูซดังกล่าวนี้ กล่าวถึงพระภิกษุชาวเมียนมาร์ ชื่อเยะเวทูน ผู้แต่งหนังสือ “ประวัติภิกษุณีและแม่ชี” ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ได้สันนิษฐานว่า ชีในสังคมเมียนมาร์น่าจะกำเนิดมาแต่ยุคสมัยศรีเกษตรของชาวพยูเป็นอย่างดี และผู้หญิงเมียนมาร์คงนิยมบวชชีสืบเนื่องเรื่อยมาถึงสมัยพุกาม อังวะ คองบอง จวบจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามในประวัติศาสตร์เมียนมาร์ ได้ปรากฏมีชีที่ประกอบคุณความดีเป็นที่นับถือของพุทธศาสนิกชนเช่นกัน ชีที่มีชื่อท่านหนึ่ง คือ ชยากิ่ง มีชีวิตอยู่ในสมัยของพระเจ้ามินดง พระองค์ให้ความเคารพศรัทธาต่อชีท่านนี้อย่างยิ่ง ถึงขนาดนิมนต์มาพำนักในวังหลวง เพื่อให้การอบรมสั่งสอนเจ้านายฝ่ายใน ในสมัยนั้นชีเมียนมาร์มีประวัติโดดเด่นที่สุด ต่อมาในสมัยอาณาจักรมอญ จำนวนชีจะน้อยลงกว่าเดิม จนหลังได้รับเอกราชกลับปรากฏว่ามีจำนวนชีเพิ่มขึ้นมาเป็นลำดับ

จากข้อมูลในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ รายงานว่าประเทศเมียนมาร์มีชีจำนวนถึง ๒๒,๙๙๗ รูป เชื่อว่าในปัจจุบันจำนวนชีในประเทศเมียนมาร์น่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากข้อมูลที่ระบุไว้ในปีที่อ้างถึง และน่าจะเป็นข้อสังเกตว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนชีในปัจจุบันนั้น มิได้เพิ่มเพียงปริมาณ แต่ยังมีคุณภาพสูงกว่าในอดีต ดังพบว่ามีชีหลายรูปที่เรียนธรรมชั้นสูง และบางรูปแต่งตำราได้ไม่ด้อยไปกว่าพระ อย่างไรก็ดีตามชีจะไม่ได้รับโอกาสสวดท่องพระไตรปิฎก ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะฝ่ายสงฆ์

ติละฉิน รูปนี้ชื่อ Ma-Tejavati เป็นตัวอย่างหนึ่งของชีที่เรียกได้ว่ามีคุณภาพ เธอมีอายุ ๒๔ ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาคณิตศาสตร์ มาบวชเป็นชีด้วยความต้องการที่จะศึกษาตามหลักสูตร ธรรมาจริยะ และตั้งใจจะเป็นครูสอนในจำวให้ความรู้แก่ชีรุ่นน้องโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ เธอมีปณิธานว่าจะบวชเป็นชีตลอดชีวิต

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ์

^๕ พงศกร เบญจพันธ์. แหล่งเดียวกัน.

ส่วนศิลปะฉินรูปนี้อายุเท่ากัน เธอชื่อ
Ma- Sutajari ก่อนบวชเป็นชีก็สำเร็จการ
ศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาภาษาอังกฤษ

เท่านั้น

ธรรมเนียมการบวชชีของชาวเมียนมาร์นั้นหากเป็นเด็กหญิง มักจะบวชพร้อมกับการบวช
เณร และการบวชชีมักจะทำควบคู่ไปกับพิธีเจาะหู โดยแต่งตัวให้สวยงามดูเจ้าหญิง มีการแห่
แห่น พาไปไหว้พระเจดีย์ จากนั้นจึงพามาทำพิธีที่วัด มีให้พระสงฆ์เป็นผู้บวชให้ หากต้องเจาะหู
ด้วย ก็ต้องทำพิธีก่อนปลงผม โดยไม่ต้องโกนคิ้ว หลังจากครองผ้า ชีจะเข้ารับศีลจากพระสงฆ์
แล้วจึงไปจำอยู่ที่จำวหรือสำนักชี ส่วนอายุบวชนั้น มักอยู่ในวัย ๗-๘ ขวบ ด้วยสามารถช่วยตนเอง
ได้ และเหมาะจะเรียนรู้ธรรมะขั้นพื้นฐาน เด็กบางคนถูกพ่อแม่จับบวชชีตั้งแต่อายุน้อยๆ ด้วย
วัยเพียง ๓-๔ ขวบ แต่จะเป็นการบวชเพียงเพื่อหวังกุศล และจะบวชในระยะสั้นๆ ๓-๗ วัน บาง
รายพอโกนหัวแต่งชุดชี เข้าพิธีบวช พ่อแม่ก็พากลับไปนอนบ้าน ไม่จำเป็นต้องถือถึงศีล ๘ อนุโลม

การบวชชีจะขึ้นอยู่กับฐานะ หากเป็นชาวบ้านที่มีฐานะยากจน หวังพึ่ง
สำนักชีเป็นที่เล่าเรียนและยังชีพ จะจัดพิธีบวชกันอย่างเรียบง่าย ไม่
ต้องแต่งชุดเป็นเจ้าหญิง ไม่นำพาต่อพิธีรีตอง และยึดหยุ่นตามความ
จำเป็น แต่ถ้าเป็นครอบครัวผู้มีอันจะกิน หรือที่พอจะช่วยตนเองได้มัก
จัดงานบวชให้กับบุตรสาวพร้อมไปกับบุตรชาย มีการจัดพิธีและ
กิจกรรมบันเทิงที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงบางงานมีการฉลองด้วยดนตรี
ปี่พาทย์ ที่เรียกว่า ซายวาย และทำบุญเลี้ยงพระและชีทั้งวัดพร้อมกับ
เชิญญาติมิตรมาร่วมงานกันถ้วนหน้า ถือว่าได้ทั้งกุศลและเป็นหน้า
เป็นตาให้แก่เจ้าภาพ

ให้ถือเพียงศีล ๕ เท่านั้น นับเป็นการบวชชีพอเป็นพิธี

การบวชครองเพศชีในสังคมเมียนมาร์ มีทั้งการบวชชั่วคราว บวชนาน และบวชตลอดชีวิต การบวชชั่วคราวนั้น มักเป็นการบวชเพื่อบุญกุศล บวชแก้บน หรือบวชปฏิบัติธรรมตามโอกาสที่ครองเพศชียู่นานจะบวชเพื่อศึกษาหาความรู้ หรือไม่ก็บวชเพราะหนีปัญหาชีวิต ชีที่บวชเพียงชั่วคราวจะเรียกว่า ดุลละกะ-ติลละฉิน ส่วนการบวชนานตลอดชีวิตนั้น โดยมากสืบเนื่องมาจากกลุ่มผู้บวชชั่วคราวและกลุ่มผู้บวชนานนั่นเอง หญิงเมียนมาร์มักบวชชีด้วยศรัทธาในแนวทางพุทธศาสนา และมีจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่บวชด้วยหวังพึ่งพุทธศาสนาเป็นทางออกแก่ชีวิต แต่ไม่ว่าจะบวชช่วงสั้น ยาวนาน หรือจะบวชด้วยเหตุผลใดก็ตาม ชาวพุทธเมียนมาร์จะให้ความเคารพต่อชี หากเป็นชีมีวุฒิหรือสูงวัยจะต้องเรียก ชยาจี แปลว่า “ครูใหญ่” และเรียกชีวัยเด็กวัยสาวว่า ชยาเล แปลว่า “ครูน้อย” คำว่า ชยา แปลว่า “ครู” และเวลาพูดกับชีจะต้องกล่าวลงท้ายอย่างสุภาพด้วยคำว่า “พะยา” เทียบได้กับ “เจ้าค่ะ” หรือ “ขอรับ” ดุจเดียวกับพูดกับพระสงฆ์ ทั้งนี้เพราะสังคมเมียนมาร์ถือว่าชีเป็นผู้ทรงศีลและมีความรู้ด้านพุทธศาสนา ช่วยสืบพระศาสนา อีกทั้งเห็นว่าชีมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน โดยอยู่ประจำสำนักซึ่งเป็นเสมือนโรงเรียน ชีในเมียนมาร์จึงได้รับการยกย่องเช่นเดียวกับสงฆ์

ในการครองชีวิตชีในเมียนมาร์นั้น จะไม่สะสมสิ่งของเครื่องใช้มากเกินไปจนความจำเป็น ของใช้ส่วนตัวของชีนอกจากผ้าครองกาย ๖ ชิ้นแล้ว จะมีของใช้อีก ๖ อย่าง ได้แก่ มีดโกน ร่ม รองเท้าหีบ สร้อยประคำ และภาดรับอาหาร ปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งกล่าว แม้น้อยมากนัก แต่การบวชชีสำหรับชาวเมียนมาร์ที่มีฐานะยากจน ของใช้เหล่านั้นกลับเป็นสิ่งที่เหลือวิสัย จึงต้องอาศัยศรัทธาจากผู้อื่น เกื้อหนุน หรือหยิบยืมกันเองในหมู่เพื่อนชีด้วยกัน

ในด้านการศึกษาตามสำนักชีนั้น ชีจะมีบทบาทในด้านการสั่งสอนธรรม การอบรมบ่มนิสัย และการสังคมสงเคราะห์ ชั้นเรียนสำหรับชีจะเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถม ที่เรียกว่า มูละตัน จนถึงชั้นมัธยม ที่เรียกว่า อะจีตัน บางสำนักเปิดสอนในระดับธรรมาจริยะ เป็นชั้นเรียนสำหรับผู้สอน ที่เรียกว่า ระดับสาชะตัน ที่จริงจำนวนชีที่จบถึงชั้นธรรมาจริยะนั้นมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับฝ่ายสงฆ์ วัดชีจึงมีชีสำหรับสอนในระดับสูงค่อนข้างน้อย จึงมักต้องอาศัยเรียนกับวัดของสงฆ์ที่อยู่ใกล้ๆ มีน้อยวัดที่สามารถเปิดสอนจนถึงระดับสูงได้โดยไม่ต้องพึ่งสงฆ์ ในการอบรมบ่มนิสัยนั้น จะมุ่งสอนในด้านงานบ้านงานเรือน อาถิ การปรุงอาหาร การจัดหิ้งบูชาพระ และกิริยามารยาท

ในด้านการสังคมสงเคราะห์นั้น ซีเมียนมาร์ได้พัฒนารูปแบบมานับแต่เมื่อประเทศสหภาพเมียนมาร์ได้รับเอกราช บางวัดรับดูแลคนชราและคนพิการ บางวัดรับเด็กกำพร้าและเด็กยากจนมาบวชเรียน โดยเฉพาะเด็กชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยต่างภาษา เช่น ปะหล่อง มอญ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ว้า คะฉิ่น และฉิ่น กล่าวว่ารูปแบบนี้มีขึ้นเพื่อป้องกันมิให้กลุ่มชนเหล่านั้นเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์

อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกต จะพบว่าสภาพความเป็นอยู่ของชีดูจะไม่สุขสบายอย่างพระสงฆ์และสามเณร ชีมักจะมีความเป็นอยู่ที่อดคัด โอกาสในลาภสักการะจะมีน้อยกว่าสงฆ์ ชีมักจะออกมารับบริจาคสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง ของที่ได้รับมักเป็นข้าวสารและเงิน ไม่มีการถวายเครื่องคาวหวาน อีกทั้งชีมักต้องจัดหาข้าวเอง โดยจับกลุ่มทำอาหารแบ่งปันกันในวัด เว้นแต่วัดชีที่ได้ผู้ศรัทธาที่มีฐานะให้การอุปถัมภ์ จึงจะอยู่ดีกินดี ชีไม่เพียงแต่ต้องจัดหาอาหารเองเท่านั้น ชียังต้องคอยเตรียมอาหารถวายพระเป็นครั้งคราว เพราะถือเป็นการทำบุญกุศลเช่นเดียวกับฆราวาส

ในด้านปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงเมียนมาร์เข้าบวชเป็นชีนั้นมีหลายประการ หญิงเมียนมาร์ที่พบกับปัญหาชีวิต เช่น ยากจน กำพร้าพ่อแม่ ไร้ที่พึ่งพิง ผิดหวังในชีวิต อาจหาทางออกด้วยการบวชชี มักจะเป็นเด็กจากชนบท หรือชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ และมีไม่นอน้อยที่บวชเพื่อแก้บน บ้างบวชเพราะพ่อแม่บังคับ โดยเฉพาะในช่วงปิดภาคเรียน หรือช่วงสงกรานต์ ด้วยพ่อแม่ปรารถนาจะให้ลูกใกล้ชิดพระพุทธศาสนา เรียนรู้ธรรมะและเป็นคนมีระเบียบวินัย เด็กบางคนเต็มใจบวชเพราะเห็นแบบอย่างอยู่บ่อย เห็นการเอาใจจากผู้ใหญ่ และแม้แต่เครื่องแต่งตัวสวยงามก่อนบวชก็เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งได้เช่นกัน ถึงแม้ซีเมียนมาร์จะมีฐานะทางสังคมไม่ต่ำต้อยนัก แต่พ่อแม่ที่มีฐานะดีมักไม่นิยมให้ลูกสาวบวชชีเพื่อหลีกเลี่ยงชีวิตฆราวาส ส่วนมากจะยอมให้บวชเพียงชั่วคราวเพื่อหวังกุศล ศึกษาหาความรู้ หรือเพื่อปฏิบัติธรรม เว้นแต่จะมีจิตมุ่งมั่นจริงๆ ก็อาจบวชชีไปตลอดชีวิต เช่นกรณีของ Ma-Tejavati ที่มีความมุ่งมั่นในการบวชเป็นชีละฉิ่นจนตลอดชีวิต

นอกเหนือจากการบวชชีด้วยศรัทธา หรือด้วยความจำเป็นดังกล่าวนั้นแล้ว ในอดีตมีหญิงชาวเมียนมาร์บวชชีเพราะหนีภัยสงคราม และเลี้ยงราชภักย์ ดังมีบันทึกไว้ว่า นางสลันสุพยาราชธิดาของพระเจ้ามินดง ผู้กินตำแหน่งตะบิงด่าย มีฐานะว่าที่อัครมเหสีของกษัตริย์องค์ถัดไป ซึ่งคือพระเจ้าธีบอหรือสีป่อ แต่ด้วยนางเกรงอำนาจของพระนางอะเลนนดอ กับ นางสุพยาลัต นางสลันสุพยาจึงออกบวชเป็นชีจนชั่วชีวิต และในช่วงสงคราม ผู้หญิงเมียนมาร์ก็ได้อาศัยการบวช

ชีเป็นที่พึ่งหนีความอดอยากและความโหดร้ายจากภัยสงคราม

ชีวิตชีนับเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้หญิงเมียนมาร์ผู้ปรารถนาพึ่งร่มเงาแห่งพระศาสนา ในสังคมเมียนมาร์ถือว่าชีเป็นนักบวชที่ต้องอยู่ประจำสำนัก ครองชีวิตพ้นจากโลกียสุข ทั้งนี้อาจด้วยความศรัทธา เพื่อการศึกษา หรือเพราะหนีปัญหาชีวิตก็ตาม และแม้ว่าชีวิตชีเมียนมาร์จะมีใช่เป็นหนทางที่สะดวกสบายนัก ด้วยชียังจำต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ และสังคมเมียนมาร์มิได้ยอมรับฐานะของชีเสมอกับพระสงฆ์ แต่ผู้หญิงเมียนมาร์ก็ยังนิยมบวชชีเพื่อหนีปัญหาทางโลกเข้าสู่วิถีทางอันสงบที่สังคมอำนวยการ และนับแต่อดีตมา ชีเมียนมาร์แทบจะไม่เคยเรียกร้องสิ่งใดเป็นพิเศษจากสังคม นอกเหนือจากปัจจัยยังชีพและที่พักพิง อีกทั้งไม่เคยออกมาเรียกร้องทางการเมืองจนเด่นชัด

เมืองสกาย (Sagaing) เมืองแห่งจำว หรือสำนักชี

ชี หรือ ติละฉิ่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกเมืองของสหภาพเมียนมาร์ แต่ หากจะดูหรือศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ ชี หรือ ติละฉิ่น แล้วมีผู้แนะนำให้ไปที่เมืองสกาย(Sagaing) ซึ่งอยู่ในเขตสกาย^๖ (Sagaing division) อันเป็นเขตที่อยู่ทางตอนเหนือของเขตมณฑลทะเลย์ (Mandalay division) หรือทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นเขตที่ใหญ่ที่สุดในจำนวน ๗ เขต ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำอิระวดี ซึ่งกล่าวกันว่าในเมืองสกายนี้เองจะมีสำนักชีและชีเป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศเมียนมาร์

จากข้อมูลที่แจ้งในรายงานของรัฐบาลเมียนมาร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ระบุว่า มีจำนวนชีอยู่จำพรรษาในปีนั้น ๒๒,๙๙๗ รูป(ทั่วประเทศ)^๗ แต่หากจะดูจำนวนชีที่อยู่จำพรรษาเฉพาะที่

^๖ เมียนมาร์แบ่งเขตการปกครองเป็น ๗ เขต (division) และ ๗ รัฐ (State) คำว่าเขตใช้เรียกพื้นที่บริเวณที่มีชาวเมียนมาร์อาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ได้แก่ เขตสกาย (Sagaing) เขตแมกเว้(Magway) เขตพะโค(Bago) เขตมณฑลทะเลย์ (Mandalay) เขตอิระวดี(Ayeyarwady) เขตตะนาวศรี (Tanintharyi) และเขตย่างกุ้ง (Yangon) ส่วนคำว่า รัฐ จะใช้เรียกพื้นที่บริเวณที่มีประชากรชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ ได้แก่ รัฐคะฉิ่น (Kachin) รัฐชิน (Chin) รัฐคะยาห์ (Kayah) รัฐกะเหรี่ยง(Kayin) รัฐมอญ (Mon) รัฐอะรากัน(ยะไข่) (Rakhine) และรัฐฉาน(Shan)

^๗ พงศกร เบญจพันธ์. แหล่งเดียวกัน.

เนินเขาสกายแล้ว พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีสำนักชี หรือ จ้าว จำนวน ๖๐๐ จ้าว และมีชี เป็นจำนวนถึง ๕,๑๙๐ รูป^๔

เมืองสกาย ประกอบด้วยตำบล ๔ ตำบล เมืองสกายตั้งอยู่บนเนินและหุบเขาบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำอิระวดี ขณะที่แม่น้ำอิระวดีไหลผ่านมณฑลพะโล่ ก็หักเลี้ยวฉับพลัน โค้งไปทางด้านทิศตะวันตก จึงเป็นเหตุให้เมืองนี้ได้ชื่อว่า Sagaing ซึ่งหมายถึงจุดเริ่มต้นของทางโค้ง

ในอดีต เมืองสกายเป็นเมืองหลวงเก่า ตั้งขึ้นโดย พระเจ้าอดินคยา ซอ หยุน ในปี พ.ศ. ๑๘๕๙ เมืองสกายถูกปกครองโดยกษัตริย์ ๗ พระองค์ คือ พระเจ้าอดินคยา พระเจ้าตาหยาพยา พระเจ้าชเวตาวเต๊ะ พระเจ้าจ๊ะสว้า พระเจ้ามินแอตอทเวะ พระเจ้าตาหยาพยา และพระเจ้ามยีนปยันพะปเต

สกายเป็นเมืองที่มีพื้นที่ ๙๓,๕๒๗ ตารางกิโลเมตร เป็นสถานที่ที่มีความพิเศษและสวยงาม มีพุทธสถานทั้งที่เป็นสถูป วิหาร วัด สำนักสงฆ์ สำนักชี และถ้ำต่าง ๆ รวมแล้วประมาณ ๑,๐๐๐ แห่ง บริเวณนี้จึงเต็มไปด้วยบันไดและทางเดินตัดไปตัดมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามรายทางล้วนปกคลุมไปด้วยต้นไม้ มีหมอน้ำวางไว้สำหรับผู้มาทำบุญที่กระหายน้ำ ภูมิพระและบ้านเรือน

Sagaing Hills เนินเขาใกล้แม่น้ำอิระวดี มีสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้ง วัด สำนักชี เจดีย์ สถูปมากมาย

□ ภาพโดย บุญหนา จิมนั่ง

^๔ ข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากการบันทึกสถิติของจ้าวเซ ยะ เต็ง กี (se -ya- se in -gi) ซึ่งเป็นจ้าวที่ใหญ่ที่สุดบนเนินเขาสกาย

ราษฎรช่อนตัวอยู่บนเนินเขาและหุบเขา โบสถ์ วิหารใหญ่ ๆ และพระเจดีย์ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงส่องประกายให้เห็นจากพื้นแผ่นดิน

นอกจากศาสนสถานจำนวนมากเรียงรายบนเนินเขาสกาย ปัจจุบันเมืองสกายยังเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาพุทธศาสนานานาชาติสิตะกู (Sitagu International Buddhist Academy) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาพุทธศาสนาเถรวาทระดับนานาชาติที่มีทั้งพระภิกษุ สามเณร

สถาบันการศึกษาพุทธศาสนานานาชาติสิตะกู (Sitagu International Buddhist Academy)

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ์

และซี เล่าเรียนวิชาการด้านพุทธศาสนากันอย่างลุ่มลึกและขะมักเขม้น เป็นแหล่งผลิตพุทธศาสนทายาทที่มีคุณภาพสูงแห่งหนึ่งของโลก

ภาพชีวิตอันสะท้อนกลิ่นไอของเมืองแห่งพระพุทธศาสนา ของเมืองสกายเริ่มจากยามเช้าพระสงฆ์และเหล่าสาธุศิษย์หลังไหลออกจากวัดไปบิณฑบาต ตอนกลางวันอันร้อนอบอ้าวกลับมีเสียงระฆังและเสียงสวดมนต์ของพระสงฆ์ดังกระหึ่มกลบทุกสรรพสำเนียง จวบจนยามเย็นที่ประดับประดาด้วยความงามของแสงไฟในกรุงมณฑลทะเลย์ส่องประกายมาตามฝั่งแม่น้ำอิระวดี ชาวเมียนมาร์เปรียบเมืองสกายเป็นเหมือนเชิงเขาพระสุเมรุอันลึกลับที่นี้เต็มไปด้วยเสียงสวดมนต์ เสียงฆ้อง เสียงระฆังดังกังวาล ผู้ที่หนีจากความวุ่นวายอาจมาที่นี้ชั่วระยะหนึ่งหรืออยู่ชั่วชีวิตเพื่อถือศีลภาวนา เนินเขาสกาย ดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระสงฆ์และซีดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบ มีสฤบ เจดีย์ สำนักสงฆ์และสำนักซีที่มีชื่อเสียงมากมาย ครอบครัวที่เคร่งครัดในพุทธศาสนาจะพาลูกชายมา

บรรพชาเป็นสามเณร และลูกสาวก็พามาวบชชี่ บนท้องถนนจึงเต็มไปด้วย พระสงฆ์ สามเณร และชีเดินไปมาอยู่เสมอ

เนินเขาสกาย (Sagaing Hills) เป็นบริเวณที่ร่มรื่น สงบอยู่ท่ามกลางแมกไม้ตามชอกเขาเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม สำนักชีที่สกายจึงนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จ่าว ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่วิเวกสงบ หรืออาจหมายถึงชอกเขาก็ได้ ในแง่ประวัติศาสตร์ เนินเขาสกายเคยเป็นที่พำนักของชยากิ่ง ตีละฉิ่น ที่มีชีวิตรอยู่ในสมัยของพระเจ้ามินดง และเป็นตีละฉิ่นที่มีชื่อเสียง เป็นผู้บรรมราชสำนักฝ่ายใน ภายหลังท่านชยากิ่ง ได้ย้ายมาตั้งสำนักที่เนินเขาสกาย และได้อบรมสั่งสอนตีละฉิ่นหลายต่อหลายรุ่น

ชี หรือ ตีละฉิ่น ที่เนินเขาสกาย ที่ถือศีล ๘ และเน้นด้านปริยัติ จะใช้สบงสีส้ม เสื้อคอกลมผ่าหน้าสีชมพู ผ้าคลุมยาวสีชมพู ผ้าพาดบ่าสีน้ำตาลอ่อน ส่วนตีละฉิ่นที่ถือศีล ๑๐ ที่เคร่งด้านการปฏิบัติ และมีอายุพรรษาในการบวช ๕ – ๑๐ ปีขึ้นไป ใช้ผ้าสีน้ำตาล โดยนุ่งสบง และใช้ผ้าพาดบ่าสีน้ำตาลเข้มและสวมเสื้อสีน้ำตาลอ่อน ตีละฉิ่นส่วนใหญ่ในสกายจะเป็นตีละ

ส่วนหนึ่งของ ชี หรือตีละฉิ่นในเมืองสกาย
ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในสหภาพเมียนมาร์

□ ภาพโดย บุญหนา จิमानัง

ฉิ่นที่ถือศีล ๘ ใช้สีชมพู นอกจากเครื่องแต่งกายชุดสีแล้ว ติละฉิ่นแต่ละคนจะมีเครื่องบริวารที่จำเป็น เช่น รองเท้าแตะ มีดโกน ร่ม หีบ ประคำ และภาชนะรับอาหาร

จำวที่ใหญ่ที่สุดในสกาย ชื่อ เซ ยะ เต็ง กี (se- ya -sein -gi) มีติละฉิ่น ๑๕๐ รูป เจ้าอาวาส หรือ จำวโอจี อายุ ๙๐ ปี มีติละฉิ่นอาวุโสจำนวน ๓๐ รูป เปิดสำนักมาแล้ว ๕๑ ปี ติละฉิ่นส่วนใหญ่อายุ ประมาณ ๒๐ ปี อายุน้อยที่สุด ๙ ปี ถือเป็นสำนักซีที่ดูแลสำนักซีอื่น ๆ ในเมือง

บนซ้าย : จำว เซ ยะ เต็ง กี (se- ya -sein -gi)
ซึ่งเป็นจำวที่ใหญ่ที่สุดบนเนินเขาสกาย
บนขวา : ซยาจีโอจี เจ้าสำนักซี se- ya -sein -gi
ล่างซ้าย : จำวเล็ก ๆ อีกจำวหนึ่งบนเนินเขาสกาย

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุนนาค และ
ไฉไลฤดี ยวนะศิริ

สกายยังมีจำวขนาดต่าง ๆ โดยมีจำวขนาดใหญ่จำนวน ๗ จำว นอก
นั้นเป็นจำวขนาดกลางและจำวขนาดเล็กซึ่งบางแห่งมีติละฉิ่น ๑๐ - ๑๕ รูปก็มี

กิจวัตรประจำวันของติละฉิ่นที่เนินเขาสกาย

การใช้ชีวิตของติละฉิ่นในจำวที่เนินเขาสกาย มีบรรทัดฐานวางไว้เพื่อเป็นแบบแผน
ในการปฏิบัติร่วมกันโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด มีชีวาสุโธทำหน้าที่ในการสอนและดูแล
อีกชั้นหนึ่ง และทุกคนจะได้รับการจัดสรรหน้าที่และแบ่งงานกันทำ โดยการแบ่งหน้าที่จะขึ้นอยู่กับ
ระดับการศึกษาของติละฉิ่นแต่ละคนด้วย โดยทั่วไปกิจวัตรประจำวันของติละฉิ่นจะเป็นดังนี้

๐๓.๓๐	- ตื่นนอน/กิจวัตรประจำวัน
	- สวดมนต์
	- กวาดถูทำความสะอาดจั่ว / ทำอาหาร
๐๔.๓๐ – ๐๕.๐๐	ใส่บาตรพระภิกษุ
๐๖.๓๐ – ๐๗.๐๐	รับประทานอาหารเช้า
๐๗.๐๐ – ๐๗.๓๐	ทำความสะอาดโดยรอบจั่ว
๐๗.๓๐ – ๑๐.๐๐	เรียนหนังสือ
๑๐.๐๐ – ๑๑.๐๐	เตรียมอาหาร/อาบน้ำ
๑๑.๐๐ – ๑๑.๓๐	รับประทานอาหารเพล
๑๑.๓๐ – ๑๓.๐๐	นอนพัก
๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐	เรียนหนังสือ
๑๖.๓๐ – ๑๘.๐๐	เตรียมอาหารสำหรับวันใหม่/เตรียมอาหารใส่บาตร/ รดน้ำต้นไม้/ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
๑๘.๐๐ – ๑๙.๓๐	สวดมนต์
๑๙.๓๐ – ๒๒.๐๐	ทบทวนแบบเรียน/เข้านอน

กิจวัตรประจำวันของศิษย์

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ์ และ
บุญหนา จิมา้ง

กิจวัตรด้านการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์ติละฉินในสำนักซี เซ ยะ เต็ง กี และ อูระสะมักโกตะยะเซา พบว่า ติละฉินจะมีกิจวัตรประจำวันที่คล้ายกัน ชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของติละฉินจะเป็นไปเพื่อการศึกษา ธรรมะ โดยใช้เวลาศึกษาประมาณวันละ ๖ ชั่วโมง นอกเหนือจากนั้นยังใช้เวลาที่เหลือทบทวน บทเรียน ภาพติละฉินนั่งท่องหนังสือตามมุมต่าง ๆ จึงเป็นภาพที่พบได้เป็นประจำในจำว จาก ปรากฏการณ์ติละฉิน มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนธรรมะกันเป็นอันมากนั้น นอกจากเหตุผล ที่ต้องการศึกษาธรรมะแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่ค่อนข้างชัดเจนในการเรียนถึงขั้นธรรมาจริยะ และ ปรารธนาจะกลับมาสอนติละฉินรุ่นน้องต่อไป

ในสำนักซี เซ ยะ เต็ง กี มีติละฉินที่กำลังศึกษา ขั้นต้น คือ

ปฐมแห่ง จำนวน ๒๐ คน (อายุระหว่าง ๑๐ – ๑๕ ปี)

ปฐมลัต จำนวน ๒๕ คน (อายุระหว่าง ๑๕ – ๒๐ ปี)

ปฐมจี จำนวน ๒๐ คน (อายุ ๒๐ ปีขึ้นไป)

ศึกษาระดับธรรมาจริยะ จำนวน ๖๐ คน (อายุ ๒๕ ปีขึ้นไป)

การเรียนการสอนจะจัดขึ้นในแต่ละจำว ส่วนใหญ่ใช้วิธีการอ่าน อธิบายและการตั้งคำถาม การที่ติละฉินมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียนโดยมีเป้าหมายในการกลับมาเป็นครูสอนในอนาคต จึงทำให้มอง ได้ว่านอกจากการยอมรับทางสังคมต่อสถานภาพของติละฉินที่ได้รับการศึกษาสูงแล้ว วิธีคิดเช่น นี้ยังมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา และเพิ่มพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงในสังคม อีกด้วย

หนังสือเรียน บรรยากาศการเรียนและ การท่องหนังสือของติละฉิน ในจำวต่าง ๆ

□ ภาพโดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ์

กิจวัตรในด้านการทำอาหาร

กิจวัตรเกี่ยวกับการจัดการอาหารของตึละฉิ่นในจำวสะทอนให้เห็นภาพชีวิตตึละฉิ่นที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอกและสังคมสังฆะ เริ่มจากคำถามที่ว่า อาหารที่ใช้เลี้ยงดูตึละฉิ่นและอาหารสำหรับใส่บาตรสำหรับพระภิกษุได้มาอย่างไร

ปกติตึละฉิ่นจะไม่รับอาหารปรุงสำเร็จที่มีผู้นำมาถวาย แต่จะจัดหาอาหารเอง สำหรับตึละฉิ่นที่ออกมารับบริจาคมักรับเป็นข้าวสารอาหารแห้งและเงินจากครัวเรือนที่ต้องการบริจาค การออกมารับบริจาคขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของแต่ละจำวกำหนด เช่น สำนัก เซ ยะ เต็ง ก็ กำหนดออกมารับบริจาคปีละ ๒ ครั้ง คือช่วงเดือนพฤศจิกายนและมีนาคม ส่วนสำนัก อูรุษะมักโกตะยะเซา ออกมารับบริจาคสัปดาห์ละ ๒ วัน ในลักษณะเช่นนี้ ตึละฉิ่นและจำว มีความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพากับสังคมภายนอก อาหารแห้งที่ได้รับมา จะถูกนำมาเก็บไว้เพื่อเป็นอาหารสำหรับสมาชิกในจำว และจัดทำเป็นอาหารสำหรับพระภิกษุด้วย จำวต่างๆ มีหน้าที่ในการสนับสนุนด้านอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ โดยการบิณฑบาตถวายอาหารแก่พระภิกษุ และขณะเดียวกันพระภิกษุจะมีหน้าที่สนับสนุนด้านการศึกษาแก่ตึละฉิ่น เป็นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน และส่งผลต่อการสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างสำคัญ ในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว ตึละฉิ่นไม่ได้ตัดขาดจากครอบครัว สำนักชี เซ ยะ เต็ง ก็ ดูแลตึละฉิ่นจำนวนมาก ปกติตึละฉิ่นแต่ละคนจะกลับบ้าน ปีละ ๑-๒ ครั้ง และเนื่องจากสำนักชีจะไม่มีคนมาทำบุญเหมือนวัดของภิกษุ ก็จะมีการเก็บเงินบริจาคจากครอบครัวของตึละฉิ่น ๑,๐๐๐ จัดต่อคนต่อปี นอกจากนั้น จำวต่าง ๆ ในสกายก็มีความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโอกาสต่าง ๆ

บทสรุป สิ่งที่พบเห็นกับมุมมองในแง่สังคมวิทยา

สังคมทุกสังคมในทุกยุคทุกสมัย หากต้องการจะดำรงรักษาตนเองให้ยั่งยืนยาวนาน ก็จำเป็นต้องสร้างสถาบันสังคมต่าง ๆ ขึ้นมาทำหน้าที่น่านับการ เช่นสถาบันครอบครัว ศาสนา การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ สถาบันเหล่านี้จะช่วยให้สังคมดำเนินต่อไปและดำรงอยู่ได้อย่างไรก็ตาม ในสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional Society) สถาบันศาสนาจะเป็นแกนกลางของชุมชนทั้งหมด สถาบันอื่น ๆ ต้องมาเกาะเกี่ยวเคลื่อนไหวภายใต้การอำนวยการของสถาบันศาสนา ชีวิตประจำวันของคนในสังคมจะต้องดำเนินไปตามพิธีกรรม ข้อห้ามและความเชื่อแบบต่าง ๆ แม้

แต่ระบบจิตใต้สำนึกก็ยังผูกพันกับศาสนาและความเชื่อที่ตนนับถือ แต่เมื่อสังคมวิวัฒนาการมาเป็นสังคมสมัยใหม่(สังคมทุนนิยม) (Modern Society) จุดแตกหักระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ก็คือ การเปลี่ยนแกนกลางของสังคมจากสถาบันศาสนามาเป็นสถาบันเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมก็คือศูนย์กลางของสังคมก็จะเปลี่ยนจากวัดเป็นศูนย์การค้า ผู้คนมุ่งหน้าไปสู่ศูนย์การค้าลดการเข้าวัด ทำกิจกรรมทางด้านศาสนาลดลง สถาบันศาสนาลดความสำคัญ และมีบทบาทน้อยลงกว่าสถาบันอื่น กระบวนการเปลี่ยนจาก โลกธรรม (Secred) มาสู่โลกียะ (Secular) นี้ ทางสังคมวิทยาเรียกว่า “กระบวนการทำให้เป็นโลกฆราวาส” (Secularization)

หากใช้แนวคิดนี้เพื่อเป็นกรอบในการมองสังคมเมียนมาร์ ก็จะพบว่าเมียนมาร์มีภาพของสังคมดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่อยู่ให้เห็นในชีวิตประจำวัน ในส่วนที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ หากเรานั่งรถไปตามถนนสายต่าง ๆ มองไปข้างทางจะเห็นบ้านเรือนทั้งบ้านเรือนแบบเก่าที่นิยมใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะและทำเป็นฟากบ้าน บางหลังจะทาสีและบางที่ก็เป็นสีธรรมชาติ แต่ก็มีตึกกรมที่สร้างสมัยใหม่ให้เห็นสลับกันไป ยานพาหนะที่วิ่งอยู่บนท้องถนน ก็มีผสมปนเประหว่างรถยนต์ทั้งเก่าและใหม่ รถมอเตอร์ไซด์ แต่ที่มากที่สุดคือรถจักรยาน ออกไปนอกเมืองก็จะมีเกวียน และที่เมืองสกายก็มีรถม้าวิ่งไปมาตามท้องถนน กระแสโลกาภิวัตน์ในระบบทุนคิบคลานเข้าสู่สังคมวิถีพุทธของเมียนมาร์ ผ่านโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ ที่เมียนมาร์สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์จากประเทศไทยได้ทุกช่อง รวมทั้ง UBC ป้ายขนาดใหญ่ตามสี่แยกและอาคารสูงในย่างกุ้งและมณฑลพะเลย์มีฟรีเซนเตอร์เป็นนางแบบนายแบบยอดนิยม การแต่งกายของชาวเมียนมาร์ที่นับว่ามีเอกลักษณ์เป็นที่ทราบกันดีว่าชาวเมียนมาร์นิยมนุ่งโจงหรือลงจี บัดนี้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องแต่งกายสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ตามเรายังสามารถพบเห็นผู้คนที่แต่งตัวด้วยโจงและผ้านุ่งรวมทั้งทาหน้าด้วยทานาคาตามประเพณีของชาวเมียนมาร์อยู่เป็นจำนวนมาก การสวมรองเท้าแตะคิบบที่ทำด้วยกำมะหยี่ทั้งชายและหญิง ยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่ยังไม่หายไปจากวัฒนธรรมเมียนมาร์ รวมทั้งผู้คนถอดรองเท้าในยามเข้าสู่พื้นที่ของวัดถือเป็นธรรมเนียมที่แม้แต่คนต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวก็ปฏิบัติตามไม่ได้ เมื่อเราย่างเท้าเข้าไปในตลาดเมืองมณฑลพะเลย์ ก็จะพบความหลากหลายของสินค้า ทั้งที่ผลิตในประเทศและนอกประเทศ สินค้าแห้ง สินค้าสดปะปนกัน วางขายกลางแจ้งและใต้อาคาร ด้านใต้อาคารส่วนใหญ่เป็นร้านขายผ้า ที่วางขายกันอย่างแออัดหนาแน่น และที่น่าสังเกตคือ จะมีการใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัดและเปิดเท่าที่จำเป็นขณะเดียวกันบนชั้นสองของ

อาคารปรากฏศูนย์การค้าที่ทันสมัย มีบันไดเลื่อน ร้านค้าติดแอร์ ร้านตัดผมสำหรับวัยรุ่น ร้านกาแฟ ฯลฯ ซึ่งเป็นภาพที่ดูตรงกันข้ามกับตลาดด้านล่างอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งยังพบว่ามีการค้าอีกหลายแห่งกำลังผุดขึ้นมาทั่วเมืองมณฑลเลย

อย่างไรก็ตาม บรรยากาศในเมืองสกายยังคงสภาพของความสงบเงียบ ไร้กำแพงชาวสองข้างทางขนานกับแนวนอนที่เต็มไปด้วยฝุ่นมุ่งหน้าสู่สถาบันลิตะกู เบื้องหลังรั้วสีขาวเหล่านั้นมีอาราม สำนักสงฆ์ สำนักชี แทกรัตนอยู่ใต้ร่มไม้ พระภิกษุ สามเณร ชี เดินไปตามถนนนาน ๆ จะมีรถม้าและรถสามล้อรับจ้างวิ่งสวนทางมา ดูราวกับว่าสกายยังคงมีความเป็นสังคมดั้งเดิมอยู่ไม่น้อย พุทธศาสนายังคงอยู่กลางวงล้อที่ยึดโยงหมุนพากิจกรรมอื่น ๆ เคลื่อนผ่านไป ในกระแสวิถีแห่งพุทธะ หากวันหนึ่งวันใด สังคมภายนอกที่อยู่ไม่ไกลถูกกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยมรุกเข้าไปครอบงำจนถึงจุดแตกหักที่สถาบันศาสนาไม่ได้เป็นแกนหลักของสังคมอีกต่อไป สกายจะคงความเป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาที่น่าชื่นชมแบบนี้ได้หรือไม่? เป็นคำถามที่รอคำตอบด้วยความหวังโยของคณะผู้เขียนบทความนี้

ท้ายสุดของบทความ คณะผู้เขียน ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ พระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี พระศรีคัมภีร์ญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และ พระมหาสุทัศน์ ดิสสรวาทิ ผู้อำนวยการกองวิชาการ ที่ได้ให้โอกาสคณะผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมประชุมสัมมนาในครั้งนี้ ทำให้มีโอกาสเก็บข้อมูลนำมาเสนอเป็นบทความทางวิชาการในครั้งนี้

นอกจากนั้น คณะผู้เขียนขอขอบคุณน้อง Hseng Kong, น้อง Hseng Mon และ น้อง Ying Mo ที่ได้ทำหน้าที่เป็นทั้งไกด์และล่ามให้แก่คณะผู้เขียน จนได้ข้อมูลเพียงพอในการเขียนบทความนี้ทั้ง ๆ ที่มีเวลาค่อนข้างจำกัด

บรรณานุกรม

ชนิดา คักดีศิริสัมพันธ์, บรรณาธิการ. **เมียนมาร์ สหภาพเมียนมาร์**. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล
สมัย, ๒๕๔๓.

นฤมล อีรวัดน์, ผศ. และคณะ. **มองเมียนมาร์ผ่านขเวดากอง**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีเม
ติงเฮาส์, ๒๕๕๑.

พงศกร เบ็ญจพันธ์. **แมชีในสังคมเมียนมาร์**. สืบค้นใน <http://gotoknow.org/blog/mscb/1550217/03/2552>

พระมหาบัวสย ปญญาวชิโร. **การศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศเมียนมาร์**. วิทยานิพนธ์ พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธานศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๐.

สุนทร ชุตินทรานนท์. **สู่ลุ่มอิระวดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สยาม, ๒๕๔๓.

Macionis John J. **Society : The Basic**. 7th Ed. New Jersey : Pearson Education, 2004.

Sitagu International Buddhist Academy. **Welcome to Sagaing Hills**. Sagaing : Myanmar.
2009.

ว่าง